

IASWECE
(TARPTAUTINE ŠTEINERIO/VALDORFO ANKSTYVOSIOS VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS
ASOCIACIJA)
LVVPIA
(LIETUVOS VALDORFO VAIKYSTĖS PEDAGOGIKOS INICIATYVŲ ASOCIACIJA)
KAUNO KOLEGIJOS JUST. VIENOŽINSKIO MENŲ FAKULTETO IKIMOKYKLINIO
UGDYMO KATEDRA

Rūta Petraitytė

BRANDINIMAS MOKYKLAI VALDORFO DARŽELYJE

Baigiamasis darbas

Tęstinis seminaras Valdorfo darželio auklėtojo kompetencijai įgyti

Kaunas, 2018

TURINYS

IVADAS	2
1. VAIKAS PIRMAJAME SEPTYNMETYJE	3
1.1. Valdorfo ankstyvosios pedagogikos požiūris į vaiką pirmajame septynmetyje	3
1.2. Valdorfo pedagogikos požiūris į pasiruošimą mokyklai	7
2. 6-7 METŲ VAIKAS VALDORFO GRUPĖJE	8
2.1. 6-7 metų vaikas - koks jis?	8
2.2. Priešmokyklinės programos įgyvendinimas metų ritme	11
3. BRANDINIMO MOKYKLAI VERTINIMAS	17
3.1. Metodika ir vertinimo dokumentai	17
3.2. Vertinimo pavyzdžiai	18
4. IŠVADOS	26
REFLEKSIJA	27
LITERATŪRA	28
PRIEDAI	30
1 priedas <i>Vaiko pasiekimų stebėjimo šablonas pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą</i>	30
2 priedas <i>Vaiko stebėjimo metodas iš Erica Henning paskatų Vilniuje, VIVA mokykloje</i>	31
3 priedas <i>5-6 metų vaikų ugdymosi pasiekimų aprašo pavyzdys</i>	37

IVADAS

Temos aktualumas. Naujas ir ypatingas gyvenimo etapas prasideda vaikui baigiant pirmuosius septynerius metus. Šio laikotarpio pabaigos apraiškos (pieninių dantukų kritimas, kūno pokyčiai, žaidimo kaita, nuobodulio momentas ir t.t.) Valdorfo pedagogikoje stebimi labai kruopščiai ir ypatingai. Kiekvieno vaiko individualus, subtilus virsmas paliečia ne tik patį vaiką, bet ir jį supančius artimiausius žmonės - šeimos narius, ugdytojus įstaigoje - vaikas vis sparčiau artėja prie savo pirmosios klasės.

Dirbdama Valdorfo grupėje, valstybiniame darželyje, dažnai susiduriu su tėvų nerimu dėl vaikų pasiruošimo mokyklai ypač, jei tėvai nori leisti vaiką į valstybinę, o ne į Valdorfo mokyklą. Ar vaikas pritaps valstybinėje mokykloje lankęs Valdorfo grupę darželyje? Ar įgaus reikiamų kompetencijų ir įgūdžių Valdorfo grupėje? Ar vaikui nebus per didelis stresas pereinant nuo vienos ugdymo sistemos prie kitos? Ir dar daugelis kitų klausimų, kurie neduoda ramybės tėvams. Vaikų brandinimas mokyklai ir pasiruošimas mokymosi laikotarpiui mano grupėje yra viena iš aktualiausių temų, todėl jaučiu pareigą tikslingai ir sistemingai išanalizuoti šią sritį, tam, kad tiek vaikas, tiek tėvai patirtų kuo sklandesnį, ramesnį virsmą. Brandinimas mokyklai yra svarbus ir kitose valstybinėse grupėse, visi pedagogai siekiame sudaryti vaikams kuo tinkamesnes sąlygas pereiti nuo darželio į sėkmingą mokyklos laikotarpį, tad tikiuosi, kad šis baigiamasis darbas praves visai darželio bendruomenei ir ugdytojams.

Darbo tikslas: Atskleisti vaiko brandinimo mokyklai ypatumus Valdorfo grupėje.

Darbo uždaviniai:

- Išanalizuoti specialiąją ir Valdorfo pedagogikos literatūrą nagrinėjama tema;
- Stebėti 6-7 metų vaiką ir parengti aprašą apie jo pasiekimus ir pasirengimą mokyklai;
- Dalytis informacija su darželio bendruomene;
- Reflektuoti apie darbo rašymo procesą.

1. VAIKAS PIRMAJAME SEPTYNMETYJE

1.1. Valdorfo ankstyvosios pedagogikos požiūris į vaiką pirmajame septynmetyje

Valdorfo pedagogika yra humanistinė, holistinė pedagogika, kurios pradininkas yra austrų filosofas Rudolfas Štaineris (Rudolf Steiner), gyvenęs 1861–1925 m. Šioje pedagoginėje sistemoje remiamasi antroposofine pasaulėžiūra, kuria pagrįsta taip pat ir biodinaminiai ūkiai, antroposofinė medicina, Camphill socialiniai namai, euritmija. Antroposofines idėjos taip pat naudojamos vizualiajame mene, architektūroje, biografijų nagrinėjime, finansų srityje (16, psl. 3). Antroposofijoje žmogus suvokiamas kaip nedaloma ir vientisa sistema, susidedanti iš materialaus fizinio kūno ir subtilaus gyvybinio kūno, sielos ir dvasinio principo, kuris įvardinamas kaip “Aš”, tai pat akcentuojamos trys žmogaus vidinės veiklos rūšys - valia, jausmai ir mąstymas. Antroposofija aprašo detalią amžiaus tarpsnių teoriją, pabrėžia, kad žmogus vystosi visą gyvenimą, taip pat nagrinėja vaikystės amžiaus tarpsnių sąsajas su suaugusio žmogaus gyvenimo laikotarpiais (8). Terminas “antroposofija” (gr. *Anthropo* - žmogus, *Sophia* - išmintis) retkarčiais buvo naudojamas ir kitų filosofų, tačiau plačiai naudoti šį terminą, pabrėžiant humanistinę orientaciją, ėmė R.Štaineris (9).

Šiandien Valdorfo pedagogika plačiai paplitusi pasaulyje - virš tūkstančio nepriklausomų mokyklų visame pasaulyje, apie 2000 Valdorfo darželių. Taip pat nemažai darželių ir mokyklų taiko šios pedagogikos elementus ir metodus. Pirmoji mokykla, paremta R.Štainerio idėjomis, buvo atidaryta 1919 metais Štutgarte, Vokietijoje. Mokyklos atidarymą paskatino ir rėmė Emilis Moltas (Emil Molt), kuris tuo metu (po pirmojo Pasaulinio karo) ieškojo socialinio atsinaujinimo būdų. Mokykla buvo atidaryta E.Molto vadovaujamam Valdorfo-Astorijos cigarečių fabriko darbininkų vaikams, tačiau labai greitai į mokyklą prisijungė mokiniai iš visų socialinių klasių, turėdami įvairiausių gebėjimų ir interesų, ir visai nesusiję su fabriko šeimomis. Taip R.Štainerio ugdymo sistema įgavo Valdorfo pedagogikos pavadinimą ir ėmė greitai plisti po visą pasaulį (10).

Valdorfo pedagogika nėra visoms šalims vienodai ir šabloniškai pritaikoma pedagogika, tai gyvybinga sistema, kuri kinta, vystosi kartu su savo bendruomene, tačiau išlaikanti savo filosofinį pagrindimą, antroposofinį požiūrį į žmogų. Valdorfo

pedagogika kiekvienoje bendruomenėje įgauna savo formą pagal šalį, kultūrą, vaikų grupės dydį, vaiko amžių ir individualų pedagogo veikimo būdą. Išskylant pakankamai daug skirtumų, yra laikomasi pagrindinių bruožų, kurie apjungia viso pasaulio Valdorfo pedagogiką:

- Mylintis susidomėjimas vaiku ir jo visapusiškas priėmimas toks, koks jis yra;
- Galimybė vystyti laisvą-kūrybinį žaidimą su natūraliomis priemonėmis. Žaidimas - tai būtiniausia, esminė vaiko veikla;
- Per žaidimą vaikas susipažįsta su pasauliu ir įgauna apie jį žinių, žaidžia pagal įgautas individualias patirtis;
- Vaikas mokosi mėgdžiodamas suaugusį, per savo pojūčius ir judesį, turi įgimtą natūralų polinkį aktyviai tyrinėti savo fizinę ir socialinę aplinką, kuri suteikia ribas, struktūrą ir saugumą, taip pat leidžia rizikuoti ir susidurti su sunkumais, juos įveikti kuo savarankiškiau;
- Orientuojamasi į tikras, žemiškas vaiko patirtis, formuojant gyvą santykį su pasauliu ir aplinka;
- Meninės veiklos (pasakų sekimas, muzika, piešimas ir tapymas, ritminiai žaidimai, lipdymas) puoselėja ir vysto kūrybiškumą, vaizduotę.
- Prasminga veikla (maisto gaminimas, kepimas, sodininkavimas, rankdarbiai ir buitiniai darbai ir pan.) suteikia galimybes vystyti ir plėtoti žmogiškuosius gebėjimus. Svarbiausia pasinerti į proceso teikiamą malonumą, o ne į mokymosi rezultatą;
- Pasikartojantis dienos, savaitės, metų ritmas suteikia saugumo, jaučiamas gyvenimo vientisumas. Sezono šventės švenčiamos pagal tos šalies kultūrą, geografinę padėtį.
- Geriausios sąlygos vystyti vaikui sukuriamos bendruomenėje, kurioje vyrauja geri santykiai tarp tėvų, mokytojų ir vaikų. Valdorfo pedagogai stengiasi sukurti sąmoningas, bendradarbiaujančias, besirūpinančias vaikais bendruomenes, kurios būtų kultūrinio impulso dalimi (5).

Pamatinės Valdorfo pedagogikos vertybės yra vaiko priėmimas atvira, kupina meilės širdimi, žaidimo kaip vaikystės fenomeno saugojimas ir puoselėjimas, saugios, priimančios ir šiltos aplinkos kūrimas, kuri taip pat suteikia labai aiškias ribas. Toje

aplinkoje suaugusysis veikia kaip mylintis sąmoningas autoritetas, kurį verta mėgdžioti, įsitraukti į prasmingą jo darbą ar veiklą. Tuo pat metu pedagogas aktyviai stebi vaikų žaidimą, reikalui esant, kuo nepastebimiau, pakreipia vaikų veiklą į konstruktyvų žaidimą, rūpinasi vaikus tausojančiu dienos, savaitės ritmu ir veiklomis, stengiasi kiekvieną vaiką pažinti giliai ir vispusiškai, padėti jam ugdytis savo greičiu, neskubinat jo raidos, įveikti individualius sunkumus. Svarbiausia, yra tai, kad pedagogas priima, myli ir gerbia vaiką, toks koks jis yra.

Rudolfas Štaineris knygoje „Vaiko ugdymas dvasios mokslo požiūriu“ teigia: „Gyvenimas yra tarsi augalas, turintis ne tik tai, kas aprėpiama akimis, bet ir tai, kas tūno slapčiausiose gelmėse - ateities užuomazgas. Kas mato ką tik prasiskleidusį augalą, tas žino, kad kada nors matys jį pražydusį ir duodantį vaisius. Jo slapčiausiose gelmėse jau dabar slypi žiedų ir vaisių užuomazgos. Bet kaip atrodys šitie būsimi žiedai ir vaisiai, vargu ar gali pasakyti žmogus, tiriantis tik tai, ką dabar mato. Tam reikia pažinti augalo esmę. Taip ir žmogaus gyvenimas slepia savyje ateities užuomazgas. Norint išvelgti šią ateitį, reikia prasiskverbti į žmogaus prigimties paslaptis, į jo esmę.” (2, psl. 7) Todėl ir ugdymo programos turėtų plaukti iš realybės, pažinus vaikų prigimtį, poreikius. Pažinti vaiko prigimtį ir poreikius padeda sudvasintas požiūris į žmogų kaip į daugianarę, tačiau *vientisą*, individualią būtybę, kuri į pasaulį ateina jau su savo gyvenimo uždaviniais.

Pirmojo septynmečio metu labai aktyviai formuojasi vidaus organai, kurie vėliau augs pagal susidariusias formas. „Kaip gamta iki gimimo sudaro tinkamą aplinką žmogaus fiziniam kūnui, taip ugdytojas, vaikui gimus, turi pasirūpinti tinkama fizine aplinka. Tik tokia aplinka padeda jo fiziniams organams įgauti taisyklingas formas” (2, psl. 15). Tinkama aplinka yra ta, kurioje vyrauja šilta ir taiki atmosfera, neperkrauta detalėmis, saugi ir rami. Vaiką supanti aplinka, viską, ką vaikas pastebi, pajaučia, išmoksta yra transformuojama į jo patirtį, bežaidžiant patirtis yra „pagilinama”, išgyvenama tiek kartu, kiek reikia vaikui. Vaikams, kurie neturi galimybės daug ir ilgai vystyti savo žaidimo, yra tarsi maitinami nepilnavertišku maistu. Duodami erdvės ir laiko vaikams vystyti laisvą-kūrybinį žaidimą, suteikiame galimybes imituoti prasmingą susaugusiojo darbą, spontaniškai sukurti, išbandyti įvairiausius scenarijus ir vaidmenis. Sveikam vaiko žaidimo vystymuisi nereikia sudėtingų, intelektualių žaislų. Geriausia, kai žaislai ir priemonės, kurios naudojamos žaidimui, yra kuo natūralesnės ir

paprastesnės (akmenys, medžio šakeles, lazdelės, šilkas, medvilnė, vilnonės medžiagos ir t.t.), neišbaigtos, tačiau estetiškos, tam, kad vaikas pats galėtų susikurti trūkstamas detales, tokias, kokių būtent jam reikia. Su tokiais žaislais vaikas daug fantazuoja, įsivaizduoja, kuria, modeliuoja ir keičia, o tai vaikui suteikia daug vidinių jėgų (14).

Didelę svarbą daro vaiko įgimtas noras pamėgdžioti suaugusiuosius. Suaugusieji vaiką veikia ne tik savo moraliu elgesiu, bet ir savo prasmingu, nuoširdžiai ir su įkvėpimu dirbamu darbu, veikla, atliekama vaikui matant, “taigi vaikas išmoksta ne klausydamas pamokymų, o pamėgdžiodamas” (2, psl. 16). Suaugusysis vaiko aplinkoje stengiasi per daug neaiškinti, neracionalizuoti, o pats suprasti savo išorinių ir vidinių veiksmų prasmę, būti vertu pamėgdžioti. Tai taikoma viskam pradedant nuo kalbos, veido išraiškų, minčių ir jausmų, judesių ir veiksmų. Kaip kalbu su vaikais? Kokia mano laikysena ir judesiai? Koks mano žvilgsnis, veido išraiška? Kokie mano judesiai dirbant vienokią ar kitokią darbą? Kokią atmosferą kuriu ir kaip ją kuriu? Vaiko ugdytojai nuolatos eina saviugdos, sąmonės ugdymo, tobulėjimo keliu, tam kad suteikti kuo daugiau galimybių vaikams imituoti, įkvėpti vaikų veiklą ir žaidimus. Mėgdžiojimas tarsi suartina vaikus ir suaugusiuosius - vaikų atvirumas ir įgimtas troškimas mėgdžioti aplinką ir suaugusiųjų atidus, dėmesingas buvimas kartu, aplinkos kūrimas, kuri įvairiapusiškai patenkina vaiko poreikius.

Pasikartojantis dienos, savaitės, metų ritmas suteikia saugumo, jaučiamas gyvenimo vientisumas. Rimtas mus apgaubia ir mes esame jame - ritmingai plaka širdis, diena keičia naktį, metų laikai ateina vienas po kito ir visada tuo pačiu ratu, mėnesiai, metai ir t.t. Ritmas taip pat ir kvėpavimas - iškvėpimas ir įkvėpimas, nors ir gali jis būti ne visai ritmingas, tačiau visada panašus į vienas kitą. Ritmu atkuriami priešybių pusiausvyra - kur yra vanduo ir krantas, atsiranda ritmingos bangelės, kur susiduria aukšto ir žemo slėgio oro sritys, susidaro ritmingai išsidėstę debesėliai. Darželyje laikomasi ritmo, “įkvėpimo” ir “iškvėpimo” veikloje, tačiau tai nėra griežtas režimas ar grafikas. Veikla, kuri nuolatos kartojasi ir yra panaši į ankstesnę, nors ir nėra tiksli jos kopija, padeda prisitaikyti, išlaikyti pusiausvyrą ir lankstumą. Griežtas ritmas nėra lankstus, prisitaikantis, su juo procesai tiesiog neintegruojami, tai būna tiksli kopija ankstesnio veiksmo. Ritminga diena, taupo ir tausoja jėgas, pojūčius, formuoja įpročius. Įpročiai - tai svarbus dalykas ugdant charakterį, asmenybę. Reguliarus valgymas, poilsis, darbas, atsipalaidavimas, leidžia žmogui išlikti energingam,

darbingam, lanksčiam. Taip pat kiekvienas ritmingai kartojamas veiksmas stiprina valią ir jėgas. Rimtas sustiprina ryšius su gamta, nes sekama gamtos, metų (sezoniškumo) ritmu (4, psl. 187).

R. Štaineris teigia, kad pirmaisiais gyvenimo metais Valdorfo pedagogika remiasi idėja, kad vaikas neras sveiko vystymosi kelio, jeigu jo “langai” nebus atverti geruoju būdu, o tai padaryti reikia vyraujančio pasitikėjimo ir kvėpuojančios pusiausvyros tarp pasaulio ir vaiko vidinio gyvenimo.

1.2. Valdorfo pedagogikos požiūris į pasiruošimą mokyklai

Stebint vaiko vystymąsi, remiantis Valdorfo pedagogika, matome daug įgūdžių, kuriuos vaikas įgauna nuo pat gimimo, žingsnis po žingsnio: kaip vaikas vis labiau įvaldo savo judesius ir pradeda vaikščioti, atsiduoda kalbai, kuri jį supa, pirmieji žodžių mėgdžiojimai, o tada - nepriklausoma kalba, didėjantis domėjimasis viskuo, kas vyksta aplinkui, pirmųjų minčių ir klausimų formavimasis (1, psl. 54). Ir toliau tie visi ir daugelis kitų įgūdžių įgauna vis daugiau meistriškumo, kurie sudaro vaiko fizinį ir vidinį brandumą mokyklai, pasiruošimą atsiverti pasauliui.

Kodėl į mokyklą geriausia keliauti sulaukus septynerių metų? Pirmuosius septynerius gyvenimo metus vaikas labai intensyviai auga, intuityviai mokosi gyventi šiame pasaulyje pagal jo dėsnius ir taisykles, todėl gyvybinės jėgos nuolatos dirba vaiko kūne ir sieloje. Visi vaiko pojūčiai yra visiškai atviri, todėl tiek gerosios patirtys, tiek blogosios yra susiurbiamos tarsi kempinė. Pirmaisiais gyvenimo metais Valdorfo pedagogika kuria tausojančią aplinką, kuri padeda gyvybinėms jėgoms kokybiškai atlikti savo darbą - įvaldyti savo kūną, per jusles ir pojūčius patirti pasaulį, pajusti jo gėrį - vieni iš pagrindinių pirmojo septynmečio uždavinių. Jeigu pradėtume šiuo laikotarpiu intensyviai vaikus mokyti intelektualiai, duotume uždavinius, protinius pratimus, lieptume tiesiogiai įsiminti dalykus, atimtume formuojančias gyvybines jėgas iš kūno, jas verstume pakilti į galvą ir tapti mąstymo jėgomis. Kas tada nutinka? Kūnas nebeturi pakankamai jėgų formuoti organus, jie tampa ne tokie stiprūs, kūnas taip pat, o vaikas verčiamas būti jam kol kas nenatūralioje būsenoje. Intensyviai pateikiami išoriniai vaizdiniai mažina galimybes vaikui pačiam kurti vidinius vaizdinius, naudoti fantazijos jėgas - juk “saulė tai – artimiausia Žemei žvaigždė, ryškiausias mūsų dangaus

objektas. Kiti kūnai, skriejantys aplink Saulę dėl jos gravitacinės traukos, yra asteroidai, kometos ir kometoidai, transneptūniniai objektai ir dulkės”. Ar galite įsivaizduoti kaip tai skamba mažam vaikui? Objektas? Sistema? Gravitacinė trauka? ir t.t. Mums suaugusiems, tai girdėti yra normalu, tačiau vaikas užtikrintai išrėžtų, kas visa tai nesąmonė ir saulė yra kamuoliukas, kurį vakar užmetė ant debesies...

Judėjimas, žaidimas, pasakos vaikui yra būtinybė kaip kvėpavimas ir maistas, kaip saulės šviesa, todėl ankstyvas intelektualus mokymas vaikui kenksmingas ir kaip besiformuojančiai asmenybei. Valdorfo pedagogikoje vaikas, pirmiausia, mokosi būti tarp žmonių, bendrauti ir bendradarbiauti, augti kartu su mažesniais ir vyresniais vaikais, mokosi įvaldyti savo kūną, savo įgimtu poreikiu pamėgdžioti suaugusį jis mokosi atlikti prasmingus darbus, ugdomi valia, savo rankomis sukurti gražius dalykus ir begalę kitų dalykų. Suaugusių pasitikėjimas vaiko gyvybinėmis jėgomis, pačio vaiko jėgomis ir tikėjimas, pagarba jam, meilė ir šiluma, moko vaiką mylėti pasaulį, nes jis pats yra mylimas besąlygiškai.

2. 6-7 METŲ VAIKAS VALDORFO GRUPĖJE

2.1. 6-7 metų vaikas - koks jis?

R.Šaineris pabrėžia, kad vaiko fizinis (kūno) brandumas mokyklai matomas pagal eterinių jėgų išsilaisvinimą. Pirmajame septynmetyje eterinės jėgos naudojamos kūno augimui, vidinių organų formavimui, jos veikia savaime, netrukdomos. Tai tos pačios jėgos, kurios pabaigusios savo darbą (susiformavus nuolatiniais dantimis), paskui bus naudojamos mąstymui ir akademinėms užduotims taps mąstymo jėgomis, todėl per anksti įtakoti eterines jėgas nereikėtų. Eterinio kūno gimimas atskiriamas pagal kelis bendrus požymius:

- Krūminių dantų pasirodymas. Daug pediatrų patvirtina, kad tai yra reikšmingesnis ženklas negu pieninių dantų kritimas. Vaikams dantys krenta vis jaunesniame amžiuje, tai gali būti ženklas, kad visuomenė įtakoja ankstyvą brandinimą, todėl pieninių dantų kritimas gali nebūti pasiruošimo mokyklai ženklas;

- Galūnių ilgėjimas galvos dydžio atžvilgiu. Vaikas turėtų sugebėti per galvos viršų, jos nepalenkiant į šoną, pasiekti kitą ausį;
- Individualizuojasi veido bruožai, išnyksta vaikiški apvalumai;
- Stuburas įgauna S formą;
- Šonkauliai tampa matomi. Vaikas auga aukštesnis - tįsta į viršų;
- Išsivysto keltis (pėdos lankas).

Dideli pokyčiai matomi ir didžiojoje, ir smulkiojoje motorikoje. Michaela Glöcker aprašo vaiko fizinius gebėjimus: “Mesti kamuolį į orą su viena ranka, o pagauti su dviem, stovėti ant vienos kojos ir šokinėti į priekį, šonus, atgal, vaikščioti ant puspirstų, verti karoliukus, megzti pirštais, paruošti stalą, plauti ir sausinti indus, apsirengti ir nusirengti, užsirišti batus, užsisiegti sagas” (1).

Besikeičiant dantims, kūnui ir kitiems fiziškai matomoms sritims, vaikas taip pat įgauna naujų atminties, vaizduotės, socialinių, verbalinių, emocinių gebėjimų. Visa tai stebima norint ne vien tik patikrinti vaiko pasiruošimą mokyklai, o labiau jį pažinti kaip asmenybę, kuris kuria ryšį su pasauliu. Ar vaikas pasiruošęs sutikti pasaulį su pasitikėjimu ir gebėjimais? Kokiomis patirtimis pasaulis veikia vaiko esybę? Kaip vaikas atliepia pasaulį?

Atmintis. Ankščiau reikalingas išorinių priminimų ar sužadavimo iš aplinkos, dabar atsimena valios pastangomis. M. Glöckler teigia, kad “Vaikas dabar gali prisiminti užduodant tiesioginius klausimus, nepriklausomai nuo konkrečios situacijos, gali prisiminti be išorinių paskatinimų, pasakinėjimų” (1).

Vaizduotė. Impulsas žaidimui dabar kyla iš pačio vaiko motyvacijos ir vidinių vaizdinių. Pradeda suprasti veiksmo ir atoveiksmio grandinę. Tik dabar vaikas gali pradėti planuoti. Bręstantis vaikas jau žino, ką norėtų žaisti, ir aplinkoje ieško jo idėjai tinkamų daiktų, žaislų. Ankstesnis jo žaidimas būdavo įkvėptas aplinkos. Dabar vis dažniau atsiranda nuobodulio momentas.

Socialinis pasirengimas. Vaikas turi socialinių gebėjimų būti grupėje - palaukti savo eilės, padėti mažesniai, susitarti bendras žaidimo taisykles ir bendrai siekti tikslo, socialiai tinkamu būdu reikšti emocijas ir t.t.

Verbaliniai įgūdžiai. Besikeičiantis kalbos tempas ir dainelių perkūrimai yra būdingi priešmokyklinio amžiaus vaikams. Vaikai gali dainuoti greičiau arba lėčiau negu auklėtoja (-as). Mokyklai pasiruošusiam vaikui nereikia rodyti pavyzdžio kaip ką

daryti, jam jau galima duoti nuorodas žodžiu. Vaikas save gali išreikšti įvairiais kalbiniais būdais, kalbėti pilnais, išbaigtais sakiniais, palaikyti pokalbį.

Emocinis brandumas/elgesys. Vaikas turi vis didesnių gebėjimų atsižvelgti į grupės poreikius, juos suderinti su savo norais. Galima pastebėti atsirandanti brandumą ir savarankiškumą. Didėja dėmesio ir klausymosi išlaikymas, koncentracija.

Piešiniai. Piešiniuose vyrauja simetrija - viršus, apačia, kairė, dešinė, naudojami įvairūs elementai - žmonės, augalai, medžiai, namai ir t.t.

Suvokimo gebėjimai. Vaikas turi supratimą apie geometrines formas. Gali perpiešti figūras, suaugusio parodytus piešinius (1).

Artėjant paskutiniams metams darželyje (5-6 metai) pakinta ir vaiko žaidimo būdas, jo plėtojimas. Iki 4 metų vaikas yra žaidimo sraute, visiškai valdomas fantazijos jėgų: daiktas, pasitaikęs po ranka ar jo akiratyje, gali pavirsti į bet ką kitą, tik ne į tai ką turi rankoje: medinės kaladėlės į gardžiausius patiekalus, stikliniai kamuoliukai į vaikelius, mediniai suolai į žoliapjoves, o pats įsikūnija į jaučius, katinus ir t.t... Grupėje galima pastebėti, kurioje vietoje prasidėjo mažesniųjų žaidimas ir kaip “keliavo” erdvėje pagal naudotus daiktus, kurie patraukė dėmesį ir įtakojo, vedė žaidimą. O tuo metu vyresnieji vaikai staiga ima nuobodžiauti, trintis ant suolų ar šalia auklėtojų. Kas nutinka? Vilma Grigienė savo straipsnyje “Šešiametis - gražiausiai pražydusi gėlė” rašo: “Viskas baigta - fantazijos versmė išseko, vaikystės sapnas baigėsi. Vaikui tarsi atsveria akys ir jis ima aiškiai suprasti, kas *tas*, strikinėjantis grupės gale ir atkakliai purtantis galvą - visiškai ne arklys, tik Jonas, kuris apsimeta arkliu. Ir *tie*, susėdę tarp apversto stalo kojų, jokie jūreiviai, o tik Aistė, Tadas ir Martynas, įsivaizduojantys, kad plaukia jūra. Šis praregėjimas yra labai skaudus ir šešiametis pyksta, kad nebegali žaisti tokiam “sraute”, kaip žaidžia jo jaunesni draugai, tačiau nieko nauja sugalvoti negali” (6). Tokiu laikotarpiu negalima vaiko užversti pasiūlymais su veiklomis, jis pat turi rasti savyje kūrybinių jėgų, įkvėpimo pradėti ir vystyti žaidimą ar susigalvotą veiklą. Auklėtojų, tėvų kantrybė, tikėjimas vaiku ir nuobodulys Išleistuvininkui bus geriausia dovana, kuri padės gimti kūrybiškumui. Ir kitą akimirką ar per vieną kitą valandėlę, šešiametis jau pradės kurti planą savo žaidimui, ieškoti reikalingų priemonių, detalių ir galbūt netgi burti mažesniųjų komandą plano įgyvendinimui. Žaidime atsiranda tikslas ir labai konkrečios, apgalvotos detalės (statoma pašto mašina, kuri turi visas tikrai mašinai būdingas detales - vietą, kur reikia pasukti užvedimo raktą, pavarų perjungimo svirtį, bagažinę su atsarginiu ratu ir t.t.) Gali būti, kad vieną žaidimą plėtos dvi, tris dienas ar

kelias savaites vis patobulindamas tai viena, tai kita... Dažniausiai ir pasiruošimas žaidimui užtrunka ilgiau nei pats žaidimas.

5-6 metų vaikai išgyvena puokštę jausmų, pasikeitimų, kurie ištinka artėjant prie pirmos klasės vartų, tad tėvų, auklėtojų palaikymas ir šviesus, supratingas palydėjimas leis jiems kiek tvirčiau stoti prie jų ir drąsiau žengti į priekį

2.2. Priešmokyklinės programos įgyvendinimas metų ritme

6-7 metų vaikui Valdorfo grupėje sudaromos sąlygos pasiruošti mokyklai, stiprinti ir atskleisti, ugdyti savo brandumą per įvairias metų ritmą atspindinčias veiklas. Metų ritmas sudarytas iš laikotarpių, kuriuos dažniausiai vainikuoja to laikotarpio šventė. Kiekvienas Valdorfo darželis ar grupė savo metų ritmą dēlioja pagal savo šalies kultūrą, bendruomenės tradicijas, taip pat ugdytojai gilinasi į antroposofinę švenčių simboliką, prasmę, jos nešamą žinią.

Galimas metų ritmas iš šių laikotarpių, kurių trukmę sprendžia auklėtojai pagal savo grupės poreikius, šalies kultūrą ir tradicijas (kiekvienas darželis savo metų ritmą kuria individualiai, tad metų ritmai skirtinguose darželiuose gali būti ir panašūs, ir kiek skirtingi, svarbiausia nuostata išlaikyti Valdorfo pedagogikos esminius principus):

- Rudens ir Mykolinių laikotarpis (rugsėjo 29d. - šv. Mykolinės);
- Žibintų laikotarpis (lapkričio 11d. - šv. Martynas);
- Advento laikotarpis (keturios savaitės prieš Kalėdas);
- Žiemos laikotarpis (individualūs darželio pedagogų metodiniai sprendimai, darželio ir bendruomenės tradicijos);
- Užgavėnių laikotarpis (individualūs darželio pedagogų metodiniai sprendimai, darželio ir bendruomenės tradicijos);
- Pavasario darbų laikotarpis (individualūs darželio pedagogų metodiniai sprendimai, darželio ir bendruomenės tradicijos);
- Išleistuvių laikotarpis (individualūs darželio pedagogų metodiniai sprendimai, darželio ir bendruomenės tradicijos) (11).

Įgyvendinat priešmokyklinę programą galima remtis:

Išimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Jame pateikiamos gairės, padedančios pedagogams, tėvams, švietimo pagalbos specialistams, kitiems ugdytojams ir vadovams suprasti, ko gali pasiekti vaikai nuo gimimo iki šešerių metų (7).

- *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa* nustato priešmokyklinio ugdymo tikslą, uždavinius, programos įgyvendinimo prielaidas ir būdus, ugdytinus vaikų pasiekimus – kompetencijas, kompetencijų ugdymo gaires, kompetencijų turinio dėmenis ir vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo gaires (13).
- *Valdorfo pedagogikos ugdymo metodika*, kuri leidžia dar giliau pajusti vaiko esybę, įsigilinti į detales, rasti pagalbos ir lydėjimo vaiko keliu sprendimus, kurti šiltą ir atvirą atmosferą, gerus santykius, bendruomeniškumą.

Taikant pasiekimų aprašą vadovaujamosi nuostata, kad kiekvieno vaiko pažanga priklauso nuo jo individualių galių, vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį. Kiekvieno vaiko pažangai būdingi tie patys žingsniai, tačiau dėl kiekvieno vaiko gyvenimo patirties ir ugdymosi stiliaus subtilybių to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis, orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą, o ne į diagnostinį kiekvieno vaiko gebėjimų ar pedagogų darbo kokybės vertinimą. Vaiko ugdymosi pasiekimų suskirstytos į 18 gebėjimų:

1. Kasdieniai gyvenimo įgūdžiai;	10. Aplinkos pažinimas;
2. Fizinis aktyvumas;	11. Skaičiavimas ir matavimas;
3. Emocijų suvokimas ir raiška;	12. Meninė raiška (muzika, šokis, vaidyba, vizualinė raiška);
4. Savireguliacija ir savikontrolė;	13. Estetinis suvokimas;
5. Savivoka ir savigarba;	14. Iniciatyvumas ir atkaklumas;
6. Santykiai su suaugusiais;	15. Tyrinėjimas;
7. Santykiai su bendraamžiais;	16. Problemų sprendimas;
8. Sakytinė kalba;	17. Kūrybiškumas;
9. Rašytinė kalba;	18. Mokėjimas mokytis (7).

Kiekviename laikotarpyje veiklos, ugdymosi aplinkos kūrimas turėtų apimti visas gebėjimų sritis. Taip ugdymas organizuojamas ne tik priešmokyklinei programai, bet ir visai mišraus amžiaus grupei, pritaikant pagal tų vaikų amžiaus poreikius.

Ikimokykliniame vaikų pasiekimų apraše “numatytos tokios pasiekimų sritys, kurių visuma laiduoja sėkmingą vaiko asmenybės ugdymąsi. Geri vaiko ugdymosi pasiekimai:

- *fizinio aktyvumo ir kasdienio gyvenimo įgūdžių srityse* garantuoja vaiko asmenybės gerovę - stiprina vaiko sveikatą, sveikos gyvensenos įgūdžius, gerina emocinę jo savijautą, tobulina vaiko judesius bei laikyseną, didina jo ištvermingumą;
- *savivokos ir savigarbos, emocijų suvokimo ir raiškos, savireguliacijos ir savikontrolės srityse* svarbūs vaiko pasitikėjimui savimi, geranoriškumui ir empatijai, didina vaiko veiklos tikslingumą, planingumą, ištvermę, gebėjimą įveikti kliūtis;
- *santykių su suaugusiais ir bendraamžiais srityse* padeda vaikui išmokti būti greta ir kartu su kitais, lengviau prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos, įgyti lyderio savybių;
- *sakytinės ir rašytinės kalbos srityse* padeda vaikui pažinti aplinkinę pasaulį, tenkinti savirealizacijos ir bendravimo poreikį, keistis sumanymais, idėjomis, perimti tautos kultūros paveldą bei gimtosios kalbos modelį, kloja vaiko mokymosi pagrindus;
- *aplinkos pažinimo srityje* padeda vaikui orientuotis kasdienio gyvenimo situacijose, suprasti gamtinę ir sociokultūrinę aplinką, žadina pagarbą gyvybei, meilę gimtinei, skatinti norą pažinti, mokytis;
- *skaičiavimo ir matavimo srityje* laiduoja vaiko mąstymo nuoseklumą, tikslumą ir lankstumą, skatina vaiko norą pažinti ryšių ir santykių tarp daiktų ir reiškinių dėsninumus bei garantuoja sėkmingesnę mokymąsi mokykloje;
- *estetinio suvokimo ir meninės raiškos srityse* praturtina jo vaizduotės ir emocinį pasaulį, plėtoja saviraiškos bei kūrybinės veiklos galimybes, padeda atsiskleisti vaiko individualumui, unikalumui;
- *iniciatyvumo ir atkaklumo srityje* padeda vaikui susirasti įdomios veiklos, naujos informacijos, įveikti kliūtis ir pasiekti užsibrėžtų tikslų;
- *tyrinėjimo srityje* padeda stebėti, eksperimentuoti, ieškoti atsakymų į kilusius klausimus, atrasti naujus dalykus, daryti išvadas, t. y. įvaldyti savęs ir aplinkos pažinimo būdus;

- *problemų sprendimo srityje* padeda vaikui savarankiškai išvelgti kasdienio gyvenimo ir ugdymosi problemas, rasti tinkamus jų sprendimo būdus ir patirti sėkmę;
- *kūrybiškumo srityje* išlaisvina vaiko vaizduotę, mąstymą, skatina originalumą bei unikalią saviraišką, prigimtinių talentų plėtojimą;
- *mokėjimo mokytis srityje* laiduoja mokymosi motyvaciją ir sėkmę, skatina aiškintis, ką jau moka, žino, ką norėtų ir kaip galėtų išmokti (7).

Taikant priešmokyklinę ugdymo bendrąją programą siekiama, kad atsižvelgiant į kiekvieno vaiko patirtį, galias, ugdymosi poreikius, vadovaujantis humanistinėmis ir demokratinėmis vertybėmis, užtikrinti optimalią vaiko raidą, padėti pasirengti mokytis pagal pradinio ugdymo programą (13).

Valdorfo pedagogika, tai visus procesus suvienijanti, kurianti, ugdanti pedagogą ir bendruomenę sistema, kuri vaiko ugdymą, suaugusiojo saviugdą padaro gyvu, pulsuojančiu, besąlygiškai mylinčiu, aukštesniųjų jausmų pilnu procesu. “Valdorfo pedagogika atvira kaitai, naujoms idėjoms, orientuojasi į žmogiškąsias vertybes, į prigimtinius vaiko poreikius. Pedagogikos išeities taškas – ugdymo(si) procesas, grindžiamas vaiko patirtimi, harmoningu proto, jausmų ir valios ugdymu. Rudolfas Štaineris aiškino, kad ši pedagoginė sistema neturi tapti uždara programa, ideologija, kad svarbiausia yra suvokti, pažinti augančio žmogaus esmę, ir tuo remiantis ieškoti teisingo pedagoginio veiksmo. Tai – nuolatinis gyvas procesas, kuriame dalyvauja vaikas ir auklėtojas” (11).

Pateikiamos *galimos kelios* 6-7 metų vaikų veiklos ir darbai pagal metų ritmą ir laikotarpius, tačiau yra veiklų, kurios nepriklauso nei vienam laikotarpiui, nes tęsiamos per visus metus, tai geriausiai atsiskleis pavyzdinėje lentelėje. Svarbiausia nuostata yra ta, kad vaikas patirtų savo “vyriausiškumą” grupėje, natūraliai ir be prievartos atskleistų savo pasiruošimą mokyklai. Niekada nebus taip, kad vaikas bus visiškai pasiruošęs mokyklai visose srityse, tačiau suaugusiųjų, pedagogų ir tėvų, uždavinys padėti vaikui natūraliai priimti gyvenimo sunkumus ir palydėti vaiką kelyje juos įveikiant.

Laikotarpis	6-7 metų vaiko veiklos, apimančios sveikatos, socialinės, pažinimo, komunikavimo, menines kompetencijas
Rudens ir Mykolinių laikotarpis	• Padeda auklėtojui ruošti Mykolinių karūnas (gali atnešti reikiamas darbui priemones, padėti klijuoti, brėžti ir matuoti linijas, surūšiuoti karūnas į eilę pagal vaikų amžių ir t.t.); • Padeda kepti Mykolinių pyragą, statyti šventės dekoracijas; • Siužetinio ryto rato žaidimo metu prisiima pagrindinius

	vaidmenis (riteris Jurgis ir karalaitė, angelas); • Dalyvauja stiprybės gėrimo gaminime (spaudžia rudeningų uogų sultis, įvardina uogų pavadinimus); • Rodo pavyzdį mažesniesiems kai vyksta “iššventinimas” į Šviesos riterius, ragaujamas uogų sulčių Stiprybės gėrimas; • Padeda naujiems vaikams pažinti grupės taisykles ir tvarką; • Kulia grūdus, paskui mala miltus pyragui; • veria karoliukus; • ir pan.
Žibintų laikotarpis	• Įsitraukia į žibintų gaminimą (lieja akvarelę, klijuoja žibintą, gamina žibintų langelius, virveles, padeda paruošti ir įklijuoti auklėtojai žvakes); • Pasirūpina grupėje nesančių vaikų žibintais (piešia ir klijuoja jiems langelius, derina spalvas, diskutuoja); • Aktyviai dalyvauja Nykštukų paieškose grupėje (ieško pasislėpusių nykštukų pagal užuominas), rūpinasi besisvečiuojančių nykštukų įkurdinimu ant metų stalo (kėdutės atsisėsti, staliukas vaišėms, pastogė ir t.t.); • Klausosi ir stebi Nykštukų stalo vaidinimų, juose dalyvauja kaip pagalbininkai; inspiruoti kuria vaidinimus patys; • siuva iš audinių nykštukus; • ir pan.
Advento ir Kalėdų laikotarpis	• Pina Vėlinių žvakėms knatą, atidžiai lieja bičių vaško žvakes, padeda lieti mažesniems; sužino, kada reikia vašką pašildyti iš naujo, saugaus elgesio, pasirūpina žvakės estetika, pabaigtą žvakę supakuoja išsinešimui namo; • Padeda auklėtojai paruošti vaikų vardų korteles jų žvakėms; • Savarankiškai arba tik auklėtojos padedamas gamina Kalėdinį atviruką, eglutės ar grupės papuošimus; • Padeda auklėtojai lankstyti kalėdines žvaigždes, ruošti popierines žvaigždes iš storo popieriaus Advento vakarui; • Apgalvotai puošia žvakes spalvotu vašku, noriai papuošia žvakes vaikams, kurių nėra grupėje; • Blizgina obuolius Advento vakarui; • Dalyvauja Advento vakaro ruošos darbuose; • Vaidina pagrindinius vaidmenis Kalėdų vaidinime; • Kepa ir glazūruoja meduoliniu sausainius, padeda juos išdalinti po lygias dalis visiems vaikams į dovanų maišelius; • ir pan.
Žiemos laikotarpis	• siuva paprastus medžiaginius gyvūnėlius; • audžia medinėmis staklytėmis; • siuvinėja siūlų kamuoliuką; • organizuoja aktyvius žaidimus lauke;
Užgavėnių	• Padeda gaminti Morės karkasą ir pačią Morę.

laikotarpis	● Padeda kepti blynus šventei; ● Pradeda su medžio meistru svarstyti apie Išleistuvinių projektą - Nykštukų namelį- gamintis baldelius; ● Veja storas virveles žaidimams; ● Šoka lietuvių liaudies žaidimus ir ratelius; ● ir pan.
Pavasario darbų laikotarpis	● Savarankiškai iš molio lipdo dubenėlį. ● Pila žemes į vazonėlius, sėja grūdus ar sėklas; atsimena pavadinimus, pamato augalų skirtumus, juos laisto ir prižiūri ● Su pagalba persodina daigelius; ● Padeda sutvarkyti lauko gėlynėlį; ● Kerpa popierių, klįjuoja ir kiek gali pats užrašo sveikinimą Motinos dienos proga; ● Kerpa popierių, klįjuoja ir kiek gali pats užrašo sveikinimą Tėvo dienos proga; ● Savarankiškai pina siūlų mandalas, suriša siūlus; ● Mediniu įrankiu margina margučius, bando sudėlioti ornamentą; ● Padeda auklėtojai kepti duoną, pasiruošti šventinius atributus; ● Pasiruošia Velykų rytmečiui grupėje namuose - ateina su šventiniais rūbais, juos prižiūri (persivelka, tvarkingai pasikabina atgal į vietą);
Išleistuvių laikotarpis	● Dalyvauja dviračių žygyje; ● Ruošiasi Išleistuvinių stovyklai, lieka nakvoti su auklėtojais ir kitais Išleistuvinkiniais; ● Pabaigia savo pradėtus rankdarbius; ● Su medžio meistru gamina Išleistuvinių dėžę piešiniais ir rankdarbiams susidėti; ● Dekoruoja pasigamintas dėžes; ● Repetuoja išleistuvių vaidinimą;
Visus laikotarpius apimančios veiklos	● Išklauso gimtadienines biografines pasakas, atsimena vieną kitą detalę; ● Eina į kasavaitinius žygius; ● Aktyviai juda ir sportuoja tiek lauke, tiek grupėje; gali saugiai rizikuoti, išbandyti savo jėgas; ● Lipa į medžius, pasirenka savo aukštį, elgiasi saugiai; ● Aktyviai dalyvauja ryto rato metu (skaičiuoja vaikus, dainuoja, šoka, žaidžia rato žaidimus); ● Padeda auklėtojai ryto rato metu (pvz. prisiima kokį nors atsakingą vaidmenį - išdalina ir surenka kaladėles, reikiamu metu paskambina su muzikos instrumentu); ● Dirba grupei naudingą darbą - po valgio surenka indus, įrankius, servetėles, valo stalus; ● Su medžio meistru gamina žaisliukus, dovanas, mokosi saugiai naudotis darbo įrankiais;

	• Savarankiškai ruošiasi į lauką (rengiasi rūbus pagal orą, pasirenka tinkamą avalynę, susitvarko rūbus grįžęs); • Susitvarko savo žaidimų vietą; • Dalyvauja kepimo procese (padeda suruošti reikiamus įrankius ir produktus, pjausto, skuta, atseikėja reikiamus kiekius).
--	--

3. BRANDINIMO MOKYKLAI VERTINIMAS

3.1. Metodika ir vertinimo dokumentai

Vaiko pasiekimų vertinimas Valdorfo grupėje vyksta bent du kartus per metus. Vaiko pažangą vertina pedagogai ir tėvai. Vaiko pažanga stebima ir aptariama tokiais būdais:

- **Vaiko stebėjimas.** Du kartus (ar daugiau) per metus pedagogai aprašo savo pastebėtus pokyčius, susijusius su vaiku. Vertinant vaiko pažangą, neišleidžiama iš akių ilgametė vaiko kaita, atsižvelgiama ne tik į vienų metų laikotarpio pažangą, nes kiekvienas vaikas turi savo raidos tempą ir ritmą, o svarbius pokyčius lengviau pastebėti per ilgesnį laikotarpį. Vertinant vaiko pasiekimus, daug dėmesio skiriama šiems vaiko gebėjimams: socialiniam bendravimui, pojūčių lavinimui, kalbos įgūdžiams, vaizduotei ir kūrybingumui, motyvacijai ir susikaupimui, taisyklingos laikysenos bei judėjimo įgūdžiams.
- **Piešinių analizė.** Vaiko piešiniai kaupiami chronologine seka, fiksuojamos visų jo piešinių datos ir pagal tam skirtą metodiką (I.Brochmann „Vaikų piešinių paslaptys“) atliekamas tyrimas, atskleidžiantis vaiko individualius bei vystymosi ypatumus. Piešinių tyrimo rezultatai pristatomi tėvams – per individualų pokalbį arba tam skirtame susirinkime.
- **Pokalbis su tėvais.** Pokalbyje dalyvauja pedagogai ir tėvai. Išsamiai aptariama vaiko pažanga, atsakoma į klausimus: „kas džiugina ir kas neramina šiame vaike?“ Aptariamos svarbiausios gyvenimo kompetencijos pagal Valdorfo metodą: vaiko savivertė, pasitikėjimas pasauliu ir žmonėmis, drąsa gyventi ir gyvenimo džiaugsmas, smalsumas, atvirumas, valia, noras veikti, turėti.

Abipusis tėvų ir pedagogų pasidalinimas stebėjimais padeda susidaryti išsamesnį vaizdą apie vaiką (11).

- **Vaiko pasiekimų aprašo parengimas mokyklai.** Siekiant, kad kitiems vaiko ugdytojams būtų lengviau pažinti vaiką, jo asmenybę, paruošiamas aprašas apie vaiko asmenybės bruožus, pasiekimus, stiprybes ir sritis, į kurias reiktų atkreipti dėmesį.

Darbo prieduose galima rasti:

- *Vaiko pasiekimų stebėjimo šablonas pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą (priedas 1);*
- *Vaiko stebėjimo šablonas pagal Erica Henning (17) (priedas 2);*
- *5-6 metų vaiko pasiekimų aprašo šabloną mokyklai bendrąją formą (priedas 3).*

3.2. Vertinimo pavyzdžiai

Toliau bus pateiktas vieno vaiko brandumo mokyklai vertinimas, pasiūlymai, pagalba vaikui. Siekiant užtikrinti vaiko ir šeimos konfidencialumą, vardas bus pakeistas, atskleista tik bendra informacija. Pasirinkta vaiko brandumo mokyklai vertinimą atlikti naudojantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašymu pagal gebėjimų sritis, peržvelgti piešinių raidą ir suorganizuoti individualų pokalbį su tėvais.

Bendra informacija apie vaiką. Gimė 2011 05. Darželį pradėjo lankyti nuo 2014 09. Mama su tėčiu sėkmingai augina tris vaikus, aprašomasis vaikas yra vidurinis. Tą pačią darželio grupę pabaigė vyresnysis vaikas, dabar paskutinius metus lanko vidurinis, kitais metais liks tik jaunėlis. Jaunėlis prisirišęs prie brolio, ypač adaptacijos metu, bet dabar vis labiau paleidžia ir žaidžia savo žaidimus. Tėtis dirba informacinių technologijų srityje, mama nepilną darbo dieną vaikų darželyje. Tiek tėvai, tiek auklėtojai didelių neramumų dėl vaikų neturi, siekiama pažinti vaiko asmenybę.

Vaiko stebėjimas.

1. Kasdieniai gyvenimo įgūdžiai;

Valgo tvarkingai, jaučia, kada pasisotino. Visada valgo vegetariškai. Naudojasi stalo įrankiais, paprašo peilio, jei prireikia. Mėgsta valgyti blynus, salotas, bulvių košę. Darželio kepinius paragauja, retai suvalgo visą gabaliuką pyrago, tačiau jei patinka,

tai suvalgo ir kito vaiko nepaliestą pyragą. Geba savarankiškai padengti stalą, po to sutvarkyti. Su įrankiais elgiasi atsargiai. Prie stalo mėgsta paplepėti, kartais užsiplepa ir pamiršta valgyti, tenka priminti tvarką prie stalo. Ruošiasi į lauką savarankiškai, pasiklausia ar reikia megztuko, jei diena vėsi; paprašo pagalbos užmaiti kombinezono kelnių gumas ant guminių batų, nusivelka savarankiškai, šlapius rūbus deda į džiovyklę; rūbus susitvarko neprimintas; rankas prausiasi kruopščiai ir švariai; laikosi grupės tvarkos taisyklių, jei užsimiršta, tai primintas reaguoja iškart, primena taisykles kitiems; savarankiškai tvarkosi tualete, šukuojasi plaukus, leidžiasi supinamas; noriai valgo vaisius, geria vandenį, arbatą nemėgsta.

2. Fizinis aktyvumas;

Juda su malonumu, bėgioja ir lipa į medžius, tačiau fizinis aktyvumas grupėje, sakyčiau, kad vidutinis. Pirmadieniais ir trečiadieniais šoka baletą, lanko noriai, pačio iniciatyva, kuri kilo praeitą pavasarį (per vasaros atostogas tas noras neišblėso), tad nuo rudens šoka studijoje. Grupėje kuklinasi šokti, tačiau paklaustas, šiek tiek apie šokį papasakoja. Turi gerą ištvermę eiti ilgesnius atstumus (Ilgasis žygis), plus kartais keliauja pėsčiomis su mama namo. Geba ritmingai šokinėti per virvę, laiko pusiausvyrą, šokinėja ant vienos kojos, ropoja. Grupės aikštutėje važinėjasi su balansiniu dviratuku. Geba tiksliai kirpti žirkklėmis, verti karoliukus, visai gerai siūna. Tiksliau valdo pieštukus, kreideles, teptuką. Daug smulkiai piešia, tiksliai spalvina(neužeidamas už ribų). Juda grakščiai, koordinuotai. Taip pat mėgsta daryti savo sugalvotus popieriaus darbelius, lankstyti origamius pagal nesudėtingas schemas.

3. Emocijų suvokimas ir raiška;

Savo jausmus reiškia retai, uždaro būdo, kartasi juos užgniaužia, o namie sprogsta. Reikia jį įdėmiau stebėti ir padėti išeiti iš situacijos ar žaidimo, kai matosi, kad jam jau nemalonu ir nesmagu. Primenu, kad iškart sakytų, jog kažkas nepatinka kai jam kas daroma arba pasitrauktų tolyn, pasisakytų auklėtojai, tačiau vaikas dažnai kuklinasi, nesako. Sužinome, jei kas nutiko, jau po laiko iš mamos. Su mama nutarėme stebėti jį akyliau. Jei prireikia pagalbos, ateina paprašo, kartais pasisako, jei kas labai stipriai kišasi į žaidimą ir trukdo. Labiau linkęs pasirūpinti savo jaunėliu, nei kitais mažesniais vaikais, bet paprašytas padeda mažesniui. Į kito verksmą ar liūdesį praktiškai nereaguoja, bet pasako auklėtojai, jei kas nutiko kitam ir matė kaip kas

buvo. Prieiti prie šio vaiko emocijų sunku, jas išgyvena viduje, išorėje jos kartais pasireiškia namie ir labai stipriai.

4. Savireguliacija ir savikontrolė;

Neagresyvus, linkęs konfliktus spręsti žodžiu, susitarti, jei nepavyksta ateina pas suaugusįjį. Susierzinimą, pyktį grupėje išreiškia retai. Laikosi grupės taisyklių susitarimų, prisitaiko prie pakitusios situacijos. Elgiasi mandagiai, kartais labai kukliai. Grupėje kartais sunku atsipalaiduoti, paleisti save žaidime, bet jau kai išizaidžia iš linksmo čiaušėjimo su draugais, suprantu, kad jaučiasi gerai.

5. Savivoka ir savigarba;

Geba pasirinkti, priimti sprendimus jų laikytis (baleto studija), priskiria save savo šeimai, darželio grupei, pasako, kad yra lietuvis ir pan. Ar labai savimi pasitiki, nežinau. Ar save vertina visiškai teigiamai, taip pat nežinau. Kai ką nors veikia, tai veikia su malonumu, įsitraukęs, žino kokių daiktų reikia, kokių nereikia, geba tikslingai pasirinkti ir eiti vystomo žaidimo linkme. Su draugais sugalvojęs kažką spontaniško su džiaugsmu imasi tai įgyvendinti, jaučia bendrumą su savo geriausiais grupės draugais. Jei jų nėra, randa kitą žaidimo draugą, su juo taip pat puikai leidžia laiką.

6. Santykiai su suaugusiais;

Nusiteikęs geranoriškai, tačiau palaiko oficialius santykius, pasisveikina paduodamas ranką, tačiau akių kontakto neužmezga. Jeigu ko nors reikia, nori, ateina paprašyti, tačiau neateina kai nori tiesiog pasikalbėti arba pokalbio nepalaiko, tik trumpai atsako į užduotą klausimą. Fizinio kontakto taip pat neieško. Atrodo, kad su šalia esančiais pedagogais jaučiasi gerai, bet didelio dėmesio į juos nekreipia.

7. Santykiai su bendraamžiais;

Palaiko draugiškus ryšius su savo amžiaus vaikais, nors ir susipyksta ar įtraukia vienas kitą į intrigas ar “nedraugavimo” žaidimus. Geriausiai sutaria su ramesniais, taikiais vaikais, nors labai siekia ir draugų ratelio lyderio draugijos, kuris aktyvus bei choleriškas. Toleruoja skirtumus tarp kitų vaikų. Jei grupėje tuo metu nėra savų draugų, pradeda megzti santykį su koku kitu vaiku. Dažnai tai būna rytais, kol dar nėra daug vaikų, ryšys kuriamas per piešimą kartu. Iš pradžių ryšį mezga neverbaliniu būdu, akimis, kuklia šypsena, paskui tyliai pakalbina, pakikena vienas iš kito. Dažniau prisitaiko prie vaikų žaidimų, nors jau vis dažniau paskelbia garsiai ir savo norus.

8. Sakytinė kalba;

Kalba aiškiai ir raiškiai, kartais kiek per tyliai. Kalbą vysto natūraliai, juokauja, supranta dviprasmybes ar pajuokavimus, vartoja mandagumo frazes, vaizdingesnius išsireiškimus. Žaidžia žodžių, apibūdinimo žaidimus. Pasiklausia, jei kas nors neaišku, pasitiksline, atsiklausia, pasiūlo. Pasipasakoja suaugusiajam retai, nemini detalių tik patį faktą, tačiau draugėm papasakoja daugiau. Su susidomėjimu klausosi sekamų pasakų, istorijų, seka ryto rato žaidimo siužetą. Išklauso trumpas instrukcijas, atsimena, geba veikti pagal jas. Su draugais dainuoja dainėles žaidimuose, deklamuoja vaikų folklorą, tačiau pastebėjusi, kad į ją žiūrima ir klausomasi, nutyla, nuleidžia akis, tarsi susigėdusi.

9. Rašytinė kalba;

Noriai skaito ir varto knygeles, tyrinėja paveikslukus, paprašo perskaityti pasakų pavadinimus arba jas įvardina pagal iliustracijas. Prašo savo vardą ant piešinių. Skaityti grupėje dar nebando. Kuria savo knygeles - suklijuoja lapus, nupiešia viršelį ir nugarėlę, nubraižo linijas. Skiemenuoja. Gali kopijuoti užrašus. Ant piešinio rašo datą, kai diktuojami skaičiai.

10. Aplinkos pažinimas;

Domisi gamta ir jos gėrybėmis, žygiuose renka gėlės, jas atsineša į grupę, pamerkia. Rūpestingai žaidžia su gyvūnija - sraigėmis, ieško sliekų, gamina skruzdėlėms namelius ir pan. Piešia Lietuvos vėliavas, žino sostinę - Vilnių, moka giedoti tautišką giesmę. Įvardina profesijas, kokią funkciją jie atlieka. Geba prižiūrėti paprastus, sudėtingų sąlygų nereikalaujančius augalus. Pastebi gamtos skirtumus, panašumus, gamtos reiškinius (pvz. saulei šviečiant ir lyjant lietui ieško vaivorykštės).

11. Skaičiavimas ir matavimas;

Rašo diktuojamus skaičius, atsimatuoja reikiamą siūlo ilgį, geba padalinti per pusę ir pan. Atskiria pagrindines geometrines formas, jas pavadina. Tvarkydamas kaladėles deda spalvotas prie spalvotų, paprastas prie paprastų, ripkutes prie ripkučių (geba klasifikuoti, rūšiuoti). Orientuojasi laike. Skaičiuoja bent iki 100. geba palyginti (daugiau ar mažiau), sukuria muzikines garsų sekas, kurias gali kartoti. Pradedą vartoti matematinius terminus (atimti, sudėti). Orientuojasi erdvėje.

12. Meninė raiška (muzika, šokis, vaidyba, vizualinė raiška);

Geba atlikti nesudėtingus ritmus, dainuoti vaikiškas melodijas ir dainas, kartais žaidžia, kad groja su muzikos instrumentu pagal natas. Geba įvardinti pagrindinius muzikos instrumentus, klausosi kam nors dainuojant ar muzikuojant.

Koordinuotai ir tiksliai atlieka ryto rato metu šokamus ratelius ar siužetinius žaidimus, geba judėti poroje, gali improvizuotai judėti, tačiau dėl kuklumo prisilaiko. Kuria spontaniškus stalo ar lėlių vaidinimus, mėgsta žiūrėti į juos.

Piešia pieštukais ar kreidelėmis, piešiniai detalūs, nuspalvinti kruopščiai, spontaniškai sugalvoja popierinių darbelių, noriai karmo popierių, jį klijuoja. Mėgsta lieti akvarelę (šlapiu ant šlapio); kartais kuria jau iš anksto sugalvota tema, bet dažniausiai spontaniškai. Piešdavo popierines lėles, jos rūbus, namus.

13. Estetinis suvokimas;

Rankdarbiaudamas ar piešdamas siekia, kad darbelis būtų gražus, tvarkingas. Nenusimena, jei reikia išardyti siuvinio siūlę, jei po to bus susiūta gerai ir bus gražu. Grožisi gėlių žiedais. Kurdamas mėgaujasi procesu, džiaugiasi rezultatu. Derina spalvas, komponuoja. Įspūdžiais dalinasi su auklėtoju retai. Po kūrybos proceso, susitvarko savo darbo vietą. Pastebėjęs, ką nors gražaus, bando pavaizduoti tai piešiniuose.

14. Iniciatyvumas ir atkaklumas;

Geba pats susirasti veiklą, žaidimą ir tai plėtoti. Kartais žaidimas tęsiamas ilgesnį laiką - dieną ar dvi. Įsitraukia į pasiruošimus šventėms, padeda (vaškuoja žvakių knatus, dekoruoja Advento žvakes ir pan.). Susidūręs su kliūtimi, pirmiausia, bando įveikti pats, jei nepavyksta kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Geba ilgesnį laiką susikoncentruoti ties viena veikla ir ją plėtoti (pradėti ir pabaigti austi kilimėlį, velti vilną). Susidūrus su sunkumais, padrąšintas įveikti pats ar gavęs nurodymą, vis pabando, nenuleidžia taip greitai rankų.

15. Tyrinėjimas;

Savo žaidimams susiranda priemones, kuriomis gali visaip manipuliuoti, bandyti išgauti norimą rezultatą (pvz. vis bandyti įskelti ugnį lauže su įvairiais akmenukais). Turi išmonės kaip gali panaudoti vienokį ar kitokį daiktą, jei tiesiogiai suaugęs nesikiša, neprimeta savo. Mėgsta atidžiai peržiūrėti gimtuvininkų nuotraukas. Būnat gamtoje, žygiuose sugalvoja, ką galima pasidaryti iš radinių (žygyje rado virvelę, tai grįžęs pasidirbo šluotą, suraišiojęs smulkesnes beržo šakeles ant storesnio pagalio).

16. Problemų sprendimas;

Jei kas nors nesigauna, aiškiai įvardija kas. Žaidimuose susidūręs su problema, kelis kartus bando, galiausiai, nepavykus, sugalvoja kitą variantą ar pasitaria su draugu.

17. Kūrybiškumas;

Savarankiškai veikti sunkiau, nei su draugais, tarsi lauktą pastiprinimo iš išorės. Naujus dalykus priima atsargiau, labiau stebėdamas, nesiima tuojau pat ką nors veikti, reikia laiko įeiti į darbingą veiklą, atmosferą. Kūrybinę laisvę labiau išgyvena su tos veiklos iniciatoriumi, jam daug kur pritaria. Kai vyksta individualus kūrybos ar idėjos generavimo procesas, kukliai, bet pats gali išsakyti savo norą ir kūrybinę idėją.

18. Mokėjimas mokytis.

Norėdamas ko nors išmokyti ar pabandyti naują rankdarbį, pasako, imasi veiklos ir bando, tačiau pirmai ilgiau stebėjęs, vertinęs. Gana greitai perprantą naują rankdarbio techniką ar būdą, įsiklauso į instrukcijas. Jeigu keli draugai prisijungia prie veiklos pirmi, tai tikėtina, kad ir tas vaikas dirbs kartu dėl kompanijos.

Piešinių analizė. Piešiniai parinkti maždaug vienerių metų intervalu nuo vaiko atėjimo į darželį iki paskutinių metų jame.

←**2014 m.** Horizontalios ir vertikalios linijos. Apačioje kairėje matosi žmogaus piešimo užuomazgos - apskritimas su pažymėtu viduriu, iš jo išeinančios linijos - kūno pradžia, aiški kryptis. Pirmoji atsiminta forma - apskritimas. Atsiranda ritmiški brūkšniai - gyvenimo jėgos pradeda veikti ritmingai.

←**2015 m.** Po galva atsiranda kūnas. Kartojamos apvalios, brūkšniuotos formos, atsiranda keturkampė forma. Galva dar yra didesnė nei kūnas (centre pavaizduota gėlė). Kitos žmogaus formos neryškios, skrajojančios. Pirmieji namo piešimo momentai (mašina irgi kaip namas).

2016m. Ilgi žmogaus plaukai - plūstančios gyvenimo jėgos. Rankos ir kojos pažymėtos neryškiai - vaikas dar nėra nusileidęs ant žemės, nors nei namas nei žmogus jau neskrieja erdvėje, tvirčiau patupdyti ant žemės linijos. Ryškios kvadratinės formos, trikampiai - iš jų sukrautas namas-pilis. Pažymėtas langas ir durys, turintys savo formą.

←**2017m.** Plūstančios gyvybinės jėgos jau mažėja, bet jos vis dar tebėra kūne, veikia ne taip intensyviai. Karūna - paskutinis vaiko ryšio su kitu pasauliu ženklas. Vaikas dar nėra nusileidęs ant žemės. Piešinio erdvėje atsiranda ryškiau pažymėtos piešinio dalys - viršus, vidurys, apačia.

↓ **2018 m.** Piešinių figūrų kojos vis ryškesnės - vaiko kelionė į kūną artėja prie pabaigos. Galvos ir kūno proporcijos vis tikroviškesnės. Atsiranda vaiko patirties ženklų. Piešiniai nuspalvinti laikantis ribų. Daugėja detalių (paskutiniame piešinyje vyro batai su kaspinėliais, pažymėtas moters dirželis, sijonas su raštu, ilgi ir trumpi plaukai.) Dar nėra nupieštų plaštakų ir pirštų, tačiau piešinyje pažymėta data rodo, kad vaikui dar likę laiko iki mokyklos bent pusę metų.

Vertinimo išvados, patarimai, rekomendacijos. Auklėtojams dėl vaiko pasiruošimo yra ramu, tiek fizinėmis galiomis, tiek vidinėmis vaikas gali lankyti mokyklą. Labiausiai dėmesį atkreipia vaiko dvi skirtingos būsenos - namie emocijos liejasi laisvai, o grupėje labai susilaikantis. Tas pastebėta jau ir ankstesniais metais, todėl vis bandyta sudaryti sąlygas pasisakyti, pasipasakoti, kurti ryšį. Tačiau vaikas nenorėjo atsiverti, nors šiais metais emocijų priepuolių buvo kiek mažiau. Mama informavo, kad leis jam mažiau laiko praleisti darželyje, ilgiau pailsėti ir pabūti su šeima namie. Tai padėjo vaikui jaustis kiek geriau, ramiau, nuslūgo įtemptas santykis su kitu išleistuviniu. Auklėtojos tiki, kad jam mokykloje bus saugiau, ramiau, nes jis eis į tą pačią mokyklą kartu su vyriausiu broliu, su kuriuo turi artimesnį santykį, kuriam gali pasisakyti, taip pat visiškai išsivaduos iš santykių su kitu išleistuviniu. Likęs laikas darželyje irgi turės daugiau erdvės, nes šiltėjant orams vis daugiau laiko bus praleidžiama lauke, gamtoje. Taip pat ruošiantis išleistuvių vaidinimui, nuspręsta, kad vaikai patys tiesiogiai nebus įsikūniję į personažus, dėmesį "nukreipsime" vaidindami su stalo lėlėmis, kad šis vaikas jaustų kuo mažiau įtampos ir kuklumas leistų bent taip pabūti prieš publiką.

4. IŠVADOS

- Valdorfo pedagogikos pamatiniai pirmojo septynmečio esminiai principai: Mylintis vaiko priėmimas, saugi ir šilta atmosfera, laisvas-kūrybinis žaidimas, natūralios priemonės ir medžiagos, bendradarbiavimas su šeima ir kolegomis, ugdytojų nuolatinė saviugda, prasminga veikla, ritmas ir suaugusiojo pamėgdžiojimas;
- Brandumas mokyklai apima tiek fizinį, tiek vaiko psichologinį pasiruošimą naujam amžiaus tarpsniui, esminiam pokyčiui; Valdorfo pedagogikos pirmojo septynmečio uždavinys, tai padėti vaikui įvaldyti savo kūną (smulkiąją ir stambiają motoriką), suformuoti stiprius vidaus organus, per anksti nepradėti akademinio mokymo, neatimant gyvybinių jėgų iš kūno formavimo proceso;
- Vaiko stebėjimu ir pasiekimų aprašų parengimu pamatytas bendras vaiko vaizdas grupės aplinkoje, pastebėta individualios savybės, silpnosios ir stipriosios pusės, stengiasi išvelgti pasiruošimo mokyklai elementus; nors ir vaikai niekada nebus visiškai pasiruošę mokyklai *visose* srityse, tačiau tos silpnesnės sritys sparčiai vystosi mokykliniame amžiuje; pasitikėjimas vaiko likimu, jo galiomis ir palydėjimas jo keliu, vaikui suteikia saugumo ir pasitikėjimu pasauliu jausmą - pasaulis yra geras;
- Baigiamasis darbas bus pristatytas darželio tėvų bendruomenei 2018 m. gegužės 24 d.

REFLEKSIJA

Rašyti šį darbą buvo įdomu, tačiau ir sudėtinga tuo pačiu. Informacijos šia tema yra pakankami daug, tad vis tekdavo sustoti ir apmąstyti, ar nenukrypau nuo temos, ar per daug neišsiplečiu su detalėmis. Iš darbo teko išimti nemažai pastraipų, kurios buvo šiek tiek “išvedusios iš kelio” ar galbūt šiame darbe kol kas dar ne visai aktualios. Tas pastraipas atsidėjau į šalį. Manau, kad kada nors jų vėl gali prireikti plėtojant šią temą.

Vis atrodydavo, kad *viskas* yra svarbu, kad reikia ir šio ir ano. Per daug išsiplėsti negalėjau, nes orientavausi labiausiai į tai, kad darbą būtų kuo aiškiau skaityti ir daug žinių apie Valdorfo pedagogiką neturinčiam žmogui - tėvams, pradedantiems auklėtojams, tiesiog besidomintiems. Taip pat patyriau kaip tiksliai ir aiškiai reikia versti tekstus iš užsienio kalba parašytų knygų ir straipsnių, kad, pirmiausia, tekstą reikia suvokti visame Valdorfo pedagogikos kontekste, tada straipsnio kontekste, suprasti ką norima pasakyti ir tik tada dėti mintis lietuviškai. Pradėjau dar labiau vertinti įvairiausių sričių vertėjų darbą ir ypač grožinės literatūros.

Norėjau, kad šis darbas būtų mažytis įvadas į Valdorfo pedagogiką, kuri šiame darbe pasigilina į brandinimą mokyklai tiek iš Valdorfo pedagogikos pusės, tiek pasiremdami ir valstybinių darželių ugdymo procesų planavimo dokumentais, programomis. Brandinimas mokyklai tiek Valdorfo darželiuose, tiek valstybiniuose darželiuose turi daug panašumų, siekiama labai panašių procesų, tik kartais išsiskiria metodinės priemonės, vaiko pažinimo būdais. Šiame darbe patyriau, kad vaiko stebėjimo metodai tiek vienoje, tiek kitoje sistemoje labai stipriai vienas kitą papildė, sukuria įvairiapusišką vaizdą.

Šią temą norėčiau plėtoti ir toliau. Vis papildant Valdorfo pedagogikos žiniomis ir požiūriu, atrastais naujais straipsniais ir įžvalgomis.

LITERATŪRA

1. Guidelines for observing school readiness, WECAN, 2015
2. Štaineris, Rudolfas “Vaiko ugdymas dvasios mokslo požiūriu”, 1997
3. School Readiness Today, WECAN, 2014
4. Goebel, Wolfgang; Glöckler, Michaela “Padėkime augti”, 2015
5. “Essential Characteristics of Steiner/Waldorf Education for the Child from Birth to Seven”, IASWECE
<http://www.iaswece.org/waldorf-education/what-is-waldorf-education/>
6. Grigienė, Vilma; mamosžiurnalas.lt “Šešiametis - gražiausiai pražydusi gėlė”
<https://mamosziurnalas.lt/sesiametis-graziausiai-prazydusi-gele/>
7. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas,
https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf;
8. Kauno Valdorfo darželis “Šaltinėlis”
<http://www.saltinelis-vd.lt/ugdymas/ugdymo-filosofija.html>
9. Laisvoji enciklopedija “Wikipedia” https://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Steiner
10. Laisvoji enciklopedija “Wikipedia” https://en.wikipedia.org/wiki/Waldorf_education
11. Lopšelis-darželis “Pasaka” Ikimokyklinė ugdymo programa
http://www.pasaka.vilnius.lm.lt/wp-content/uploads/2018/03/PROGRAMA-2017_savivaslodybei-geras.pdf
12. Mathisen, Arve; Thorjussen, Frode; “Imitation, Interaction and Recognition Communication between Children and Adults in the Waldorf Kindergarten”
<http://www.iaswece.org/wp-content/uploads/2015/06/Imitation-Rose-Journal.pdf>
13. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa
[https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)
14. “The Child at work and play”, WECAN,
http://www.waldorfearlychildhood.org/family_workplay.php

15. Valdorfo darželis “Namelis medyje”
<http://www.valdorfodarzelis.lt/lt/page.php?id=31>
16. “Vaiko link”, Nr.1. <http://www.saltinelis-vd.lt/uploads/Dokumentai/Nr1.pdf>
17. Henning, Erica paskaitos konspektas; VIVA mokykla, 2017 08 25-27.

PRIEDAI

Priedas 1

*Vaiko pasiekimų stebėjimo šablonas pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų
aprašą*

1. Kasdieniai gyvenimo
įgūdžiai;	10. Aplinkos pažinimas;
2. Fizinis aktyvumas;	11. Skaičiavimas ir matavimas;
3. Emocijų suvokimas ir
raiška;	12. Meninė raiška (muzika,
šokis, vaidyba, vizualinė
raiška);
4. Savireguliacija ir
savikontrolė;	13. Estetinis suvokimas;
5. Savivoka ir savigarba;	14. Iniciatyvumas ir
atkaklumas;
6. Santykiai su suaugusiais;	15. Tyrinėjimas;
7. Santykiai su bendraamžiais;	16. Problemų sprendimas;
8. Sakytinė kalba;	17. Kūrybiškumas;
9. Rašytinė kalba;	18. Mokėjimas mokytis.

Ikimokyklinį vaikų pasiekimų aprašą galima rasti Švietimo ir mokslo svetainėje - *smm.lt*
arba https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/ikimok_pasiekimu_aprasas.pdf

Priedas 2

Vaiko stebėjimo metodas iš Erica Henning paskatų Vilniuje, VIVA mokykloje

METODO EIGA

1. Apšilimas (iškelti klausimai apie vaiką, nutariama kuriuos klausimus nagrinėti reikia pirmiausia, nutariama kas aptarime dalyvaus, kur, kada, kas kuo pasirūpina organizaciniais reikalais, pokalbio eiga ir struktūra. Vaiko stebėjimas jau padarytas, turimas bendras vaizdas. Ką pastebėjome turi tilpti į 10min. apie kiekvieną sritį, darbas turi būti praktiškas, intensyvus. Visi žmonės, kurie ateina į aptarimą išsivardina savo trukdžius (kaip aš jaučiuosi?), jei jų yra prieš susitikimą. Stengiamasi empatiškai išsiklausyti į tai, ką pasakoja apie vaiką. Gerai pradėti su prakalba (pvz. skaityti iš Sielos kalendoriaus vaiko gimimo savaitės žodžius).
2. Paveikslo sukūrimas. Pradėti nuo kūno aprašymo (nuo galvos iki kojų). Minutė rimties užsimerkus, įsijausti į tą jo aprašytą pavidalą. Kas manyje labiausiai suskambėjo iš aprašyto pavidalo? Kiekvienas pasako kuo buvo sužavėtas (tai nėra komentuojama). Įsivaizduoti kokią nors asociaciją, kuri primena vaiką (pvz. nykštukėlis, pasakos ar gamtos vaizdinys). Kiekvienas pabando surasti savo. Stengtis kiekvienam būti kuo labiau savyje, nepradėti plepėti ne į temą ir pan. Saugoti tą erdvę tik vaizdiniui. Apie 15 min.
3. Anamnezė. Gimimas, kaip vystėsi (vaiko istorija) ir pan. Kiti įdėmiai klausosi, pasidalinama kas labiausiai sužavėjo, įsiminė. Patikslinančių klausimų neturi būti per daug (galima greitai išeiti iš įsivaizdavimo būsenos). Minutėlė tylos. Koks paveikslas iškyla išgirdus tą istoriją? Pasakomi vaizdai. 15min.
4. Aprašyti situacijas iš darželio. Pabandyti įsijausti į jo judėjimą, kaip jis kalba (pvz. kaip jaučiasi sukeisdamas skiemenis?). Ar mane tai sujaudina? Kelia nuostabą? Nuostabos jausmas - tai arba labai svetima, arba labai pažįstama. Bandoma rasti paveikslas, vaizdas vėl.
5. Bendras paveikslas. Vertinimas - diagnozė (*reikšmė - šviesti, pasirodyti*). Iš tų bendrų vaizdų kažkas pasirodo. Ypatingas momentas. Bandoma rasti kaip jie susisieja su išsakytais momentais (kuris vaizdas susisieja su aprašymu, jo dalimis). Pereinama iš empatijos į savo sąmonės lygį (kilo vaizdinys, dėl to kad...). Paveikslo simbolio supratimas.
6. *Grįžtama prie iškelto klausimo apie vaiką - naudojamos žinios iš šių sričių:*
 - Ritmas;
 - Pasakos, istorijos;
 - Žinios apie konstituciją;
 - Dalyko žinios (profesinės žinios);
 - Gyvybiniai procesai (kvėpavimas, šiluma, santykių klausimai);
 - 12 pojūčių;
 - Gydomosios pedagogikos žinios (ligų paveikslai);

- *Aplinka.*

Turėti vidines svarstyklės, ar tas dalykas tikrai atitinka kitą (pvz. gyvybės pojūtis = miega gerai), ar ne pats sugalvojau? Ar vaikas turi galimybę išgyventi ritmą? Būti realistiškam - ką įmanoma padaryti darželyje, ką namuose? Neužversti tėvų pasiūlymais, o pagalvoti ką būtų galima daryti darželyje (tačiau nebijoti ir siūlyti). Saikas (prilaikyti norą, kad kažkas greitai pasikeistų).

7. Baigiama vėl prakalba.

1. VAIKO IŠORĖS APRAŠYMAS

(jei pokalbis apie vaiką, vyksta žmonių grupėje, kurioje jo nepažįsta)

1. GALVA

- Forma (ovali, kampuota ir pan.), kakta, pakaušis, skruostikaulis, duobutės, smakras;
- Dydis, apimtis;
- Simetrija (vertikali, horizontali);
- Spalva
- Galvos “laikysena” ant kūno;
- Kvapas;
- temperatūra;
- tekstūra (spuoguotas, iškilimai, nelygumai ir t.t.)
- Šukuosena, plaukai (kaip galvos dalis);
 - Kakta (mąstymo dalis)
 - Akys, nosis (jausmai)
 - lūpos, smakras (valia)
 - medžiagų apykaita - kokie dantys.

2. PLAUKAI

- storis, tankumas;
- ilgis;
- tiesūs/garbanoti - struktūra (blizgūs, matiniai) vieno plauko pastebėjimai, galiukai;
- spalva;
- galvos odos sveikata;
- augimo greitis;
- plaukų augimo raštas (kryptis, verpetai ir pan.)
- augimo linijos (pradžia, kaklo linijos);
- šukuosena, įtampa plaukuose (pvz. greitai išsileidžia);

3. AKYS

- Akių atstumas viena nuo kitos;
- Forma, dydis (migdoliškos, apvalios...);
- Akies padėtis akiduobėje;
- Paakių ir vokų spalva;
- blakstienų spalva, ilgis, tankumas;
- akių baltymo spalva, kraujagyslės;

- rainelės spalva;
- žvilgsnis, akies judrumas;
- antakiai (lankas ir pan.), forma;
- voko raukšlės, fenomenai;

4. NOSIS

- Ilgis;
- forma (šnervės, galiukas, plotis...);
- paviršius;
- spalva;
- nosies skylutės;
- simetrija (vidurys);
- nosies raukšlės (nasolabialinės raukšlės)
- philtrum panosis (jei ryškiai išreikšta tai, jausmai susiję su valia);

5. BURNA

- Dydis;
- griovelio forma, išgaubtumas, atstumas nuo nosies iki lūpų;
- forma;
- spalva;
- lūpų suspaudimas;
- viršutinė ir apatinė lūpa;
- lūpų kampučiai (pakilę ar nuleisti)
- mimika;
- paviršius (oda);
- simetrija;
- raukšlės aplink lūpas;
- uždaryta ar atidaryta burna;
- lūpų laižymas (sudirgusi oda aplink ir pan.)

6. AUSYS

- dydis;
- atlėpusios/prigludusios;
- spenelių dydis;
- spalva;
- temperatūra;
- simetrija (abiejų pusių)
- paviršius, oda;
- ausies kriauklės forma;
- ausies kriauklės dalys (viršutinis trečdalis - mąstymas, vidurys - jausmai, apačia - valia);
- priaugęs ar atsiskykęs spenelis;
- plonytė ar mėsinga;
- tragus (kalniukas ant veido);

7. ODA

- spalva/at spalviai;
- paveldimumas;
- odos tipas (sausas, mišrus, riebus, švelnus);
- plaukuotumas;
- raukšlėtumas, laisvesnė oda;
- odos storis;
- pigmentai, strazdanos;
- randuotumas;
- elastingumas;
- ligos/susirgimai;
- “žąsies oda”;
- temperatūra;
- linkimas raudonuoti, balti;

8. RANKOS (plaštakos)

- rankų oda (švelnumas, drėgmė, spalva, ataugėlės, temperatūra, traumos, randai);
- rankų struktūra (kaulėtos, putlios, forma, simetrija);
- pirštai (ilgis, lankstumas, pirštų galiukai, kreivumas, augimo kryptis, siaurėjantys);
- nagų forma, būklė (stori, ploni, nugrauzti, taškuoti);
- vidinė delnų pusė, išorinė pusė;
- linijos (gilumas, gausumas);
- anomalijos;
- plaštakų judesiai, gestai;
- kūdikiškas “lašinukas”;
 - pirštai - valia;
 - delno apačia - mąstymas;
 - delno vidurys - jausmai.

2. Anamnezė (žinios apie vaiką)

Pasitikėjimas - tai, kas pasakoma ir lieka tarp tų sienų. Pasitikėjimui atsirasti reikia laiko, pirmosiomis dienomis, kai šeima lanko darželį, anamnezė nedaroma. Tėvai gali pasirinkti šnekėtis namuose ar darželyje. Jausti kaip jaučiasi mama. klausimai užduodami apgalvotai ir subtiliai, kiek tėvai gali pasakoti.

- Vaiko gimimas ir kaip jis gavo vardą;
- kokio amžiaus buvo tėvai kai gimė vaikas;
- kokios tėvų profesijos (profesija daug ką pasako apie jo santykį su pasauliu, darbų įtaka vaikui skirtinga);
- Artimiausia aplinka: broliai, seserys ir t.t. Vaikui turi didelę reikšmę kelintas vaikas yra šeimoje (Pirmas vaikas - paveldimumas, tradicija; antras - ???; trečias - “daro ką nori”; ketvirtas - kaip ir pirmas.)

- Seneliai. Ar turi ryšį su vaiku?
- Koks buvo nėštumas, gimdymas? Koks svoris, dydis? *APGAR - testas*; ar gimė laiku, ar ankščiau? Ar mama stresavo, kaip jautėsi nėštumo metu? Ar jis buvo laukiamas, norėtas? Medicininis pastojimas. Cezario pjūvis.
- Ar vaikas buvo žindomas? Kaip tai sekėsi?
- Kada pasirodė pirmieji dantukai? kokia dantukų būklė nuo 4 (*metų ar mėnesių*)?
- Kaip vaikas miega? (gyvybės pojūtis.) koks buvo būdravimo ir žindymo ritmas? kada pradėjo išmiegoti visą naktį? Kaip užmiega, kaip pabunda? ar miega savo lovoje, ar lopšyje? ar turi savo miego ritualus, kurie leistų saugiai užmigti?
- kada pradėjo valgyti kietą maistą? kaip sekėsi pereiti? (iki 8mėn. maitinti pienu ir iki metų nujunkyti; ilgas žindymas veikia taip, kad vaikas labai “pririšamas” prie savęs, sunku atsiskirti nuo mamos);
- Ką mėgsta valgyti? saldžiai, sūriai, stipriau kramtomą, košes ir t.t. (tai pasako apie vaiko konstituciją). reikia kažką valgyti, kažko ne, kad būtų pusiausvyra organizme.
- Vaiko tualetų reikalai. Kada nustojo šlapintis? Kada nustojo per miegą? Sauskelnės-v.nejaučia kada pilnas. Budrūs galvoje vaikai sunkiau kontroliuoja savo tuštinimosi reikalus.
- Virškinimo sistema. Kokios išmatos? jei kietos (sunku tuštintis), jei minkštos (gerai nesukramto ar nesuvirškina);
- Žmogaus gyvybiniai procesai. Kaip vaikas reaguoja į prisilietimą? Ar mėgsta švelnius prisilietimus ar tvirtesnius? Kaip patinka apsikabinti? Kaip reaguoja į skausmą? Kaip reaguoja į grumtynes? Ar “švaruoliai” ar “tepliotojai”? Ar mėgsta bėgioti basomis? Ar niekaip nenusimauna kojinių? Koks santykis su gyvūnais? (*išgirsti - kokie pojūčiai praleisti?*) pas ką mieliau eina pas mamą ar pas tėtį?
- Motorika/judėjimas. Kaip vaikas buvo guldomas (ant nugaros, šoniukų, pilvo)?
- kada vaikas atrado savo rankas ir kojas? (jei yra pakabinami žaisliukai virš lovos, vaikui sunkiau atrasti savo rankas ir kojas, nes jie nuolatos šmėžuoja akiratyje, kūdikiui reikalingas savo pačio kūnas);
- kada apsivertė?
- Kūdikystės nuotraukos (daug info);
- kada pradėjo ropoti? (pirmą kartą dar sąmoningiau suvokia kairę, dešinę, labiau suvokti erdvę); yra vaikų, kurie iškart ima vaikščioti;
- nuo kada pradėjo pats vaikščioti? kaip jam sekasi šokinėti? balansuoti?
- kaip yra su judėjimu ir sustojimu? (ir iš vaikų piešinių galime matyti kaip vaikas jaučiasi savo kūne);

3. Elgesys grupėje

- kaip vaikas sprendžia konfliktus? ar stengiasi jų išvengti? ar agresyvus? ;
- ar savarankiškas? kaip sekasi su kūno priežiūra (prausimasis)?
- ar jis iš principo jaučiasi gerai?
- ar turi idėjų žaidimams? kaip priima kitus žaidime?

- kaip jam sekasi naujose situacijose?
- kaip jam sekasi su šventėmis? (jautru, ar reikia paruošimo)? pastebėti jo “išskritimus”, gal kažko nepakelia.
- kaip valgo? kaip geria?
- ar judėjimas teikia džiaugsmą/ar gali nurimti? Pusiausvyra? ar daro per stipriai, ar pritrūksta jėgų?
- ar gerai išcentruotas tarp poliariškumų?
- linksmo ar liūdno vaiko įvaizdis?
- ar bijo, priepuoliai, visokios ypatybės;
- Kaip vaikas elgiasi ypatingose situacijose? kontaktas su vaikas arba suaugusiais; kai kuriems vaikams reikia ilgesnės “apšilimo fazės”. nepraleisti mazgelių, sunkumų, tai rodo, kad jam yra sunku su pasauliu;
- pamėgdžiojimas. berniukams reikia daugiau laiko įvaldyti techniką (pvz. pjaustyti obuolius).
- kaip žaidžia lauke? kaip žaidžia viduje?
- ar jam būtina būti pirmam? (žaidimo tolerancija);
- žaidimo taisyklės. ar išmėto žaislus (blaškosi) ar žaidžia tiksliai?
- piešinių temos (raštai, diferencijuotos scenos, kaip dailina popieriaus lapą, kairė/dešinė, viršus apačia ir t.t.); svarbu, kad saugiai jaustųsi savo kūne prieš mokyklą. Neproporcingi piešiniai - nieko tokio. kokias spalvas renkasi? (mažiesiems vaikams, nesvarbu);
- koks balso tekėjimas, skambesys? jei garsiai kalba, tai jėgos paskirstymo klausimas, o ne dėl to, kad neprigirdi (dirbti su jo judėjimu);
- ar geba pasakyti apie savo poreikius? (aiškiai žodžiu, brandumo mokyklai požymis);
- mąstymas. kaip vaikas suvokia tarpusavio ryšius? ar sugeba suskaičiuoti, suformuoti tam tikrą formą? (pvz. ratą). Ar įvaldęs judėjimo kryptis, smulkiają motoriką?

Stebėti detales, nes viską apimti yra sunku:

1. žaidimo scena;
2. santyki su suaugusiu/vaiku;
3. kaip jam sekasi padėti (pvz. kaip jis dirba);
4. kaip jis išgyvena stresą;

Gal kažkas kartojasi? Visa tai aprašyti be vertinimų. Kalbėti tėvams be vertinimų. Kuo geriau įsigilinama į anamnezę ir ypatybių stebėjimą (kūno stebėjimas), tuo giliau išvelgiama elgesio priežastys.

Priedas 3

5-6 METŲ VAIKŲ UGDYMO SI PASIEKIMŲ APRAŠO PAVYZDYS

(vaiko vardas, pavardė, amžius)

Tam tikru periodiškumu stebima vaiko raida ir pažymima tam tikru simboliu, pavyzdžiui, * ar kitokiu prie atitinkamos skilties pagal vaiko pasiektus gebėjimus: pirmoji skiltis – pasiekti gebėjimai; antroji – gebėjimai dar formuojasi; trečioji – reikia pagalbos.

Vaiko ugdymo(si) sritys / požymiai	Pasiekti gebėjimai	Gebėjimai dar formuojasi	Reikia pagalbos	Komentaras, rekomendacijos
Pažinimo raida				
Geba sutelkti dėmesį atlikdamas įvairią veiklą				
Domisi aplinka, tyrinėja, eksperimentuoja, apibendrina				
Geba apibūdinti įvairių daiktų atskirus požymius				
Geba palyginti daiktus (pagal aukštį, dydį, kt.)				
Žino daiktų paskirtį ir geba įvairiai juos panaudoti savo veikloje, žaidimuose				
Skaičiuoja, rūšiuoja, matuoja įvairius daiktus, apibendrina gautus rezultatus				

Pagal turimą patirtį nustato reiškinių priežastingumą				
Kalba ir raštingumas				
Domisi raidėmis ir skaičiais, ima kopijuoti, perrašinėti				
Kalba aiškiai, sakiniais				
Įvardija, apibūdina objektus, veiksmus, reiškinius				
Įvardija tai, ką geba atlikti				
Supranta žodžių prasmę, geba ją paaiškinti				
Geba papasakoti pasakojimą, istoriją				
Geba naudotis įvairiomis komunikacijos priemonėmis (telefonu, paštu, kt.) informacijai perduoti				
Fizinė raida				
Įgyja koordinacijos įgūdžių				
Savarankiškai apsirengia				
Savarankiškai naudojami namų apyvokos daiktais ir įrankiais				
Lengvai laipioja įvairiais paviršiais				
Laikosi higienos įgūdžių				
Socialinė raida				

Geba prisitaikyti, stengiasi padėti kitiems				
Geba valdyti savo emocijas, įvardyti savo jausmus				
Geba įsijausti į kito būseną (užjausti, džiaugtis, kt.)				
Gali priimti sprendimus, tartis, spręsti problemas				
Geba bendrauti, drauge veikti su bendraamžiais				
Vaidmeniniuose žaidimuose atlieka prisiimtą arba priskirtą vaidmenį				
Dažnai rodo iniciatyvą, pasitiki savimi				
Meninis suvokimas ir raiška				
Geba pasitelkti vaizduotę kurdamas, muzikuodamas				
Savitai vaizduoja žmones, gyvūnus, augalus, kt.				
Skiria tikrovę nuo vaizduotės reiškinių				
Noriai klauso, atlieka, dalyvauja muzikinėje veikloje				
Geba pasirinkti meno raiškos priemones				

Originaliai vaizduoja aplinkoje esančius daiktus, reiškinius				
Geba pabaigti pradėtą darbą				

Tėvų komentaras:

.....

.....

.....

Naudota literatūra:

1. Ruzgienė, A. Petružienė, S. (2005). Vaikas ir aplinka.
2. Szarkowicz, D. (2011). Stebėjimas ir refleksija vaikystėje.
3. Žukauskienė, R. (1996). Raidos psichologija.